

ефективною, якщо вона реалізовуватиме свій нормативний зміст, у тому числі внаслідок дії інституційних структур, які примушуватимуть до його виконання» [2, с. 29].

Висновки. У межах формування концепції сталого розвитку зусиллями філософської і прикладних етик поступово вимальовується етичний ідеал такого розвитку. Етичний ідеал сталого розвитку — це етичний смисл турботи та відповідальності замість панування та підпорядкування у відносинах між людьми у вирішенні практичних проблем людства.

Література:

1. Апель К.-О. Обґрунтування етики відповідальності. У книжці: Ситниченко Л. Першоджерела комунікативної філософії К. : Либідь, 1996. С. 46-60.
2. Марушевський Г. Б. Етичні аспекти концепції збалансованого розвитку. *Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України*. 2014. Вип. 2. С. 21-34. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnadu_2014_2_4
3. Чоловська Н. Етичний імператив сталого розвитку: комунікативний вимір. *Наука. Релігія. Суспільство*. 2012. № 4. С. 121-126.
4. Marques J. Moral Underpinnings of Sustainability // Dhiman S., Marques J. (Eds.) *Spirituality and Sustainability. New Horizons and Exemplary Approaches*. Dordrecht: Springer International, 2016. P. 33-48.

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВИСВІТЛЕННЯ ПРОБЛЕМ НЕПОВНОЛІТНІХ У МЕДІАПРОСТОРИ

Іноземцева Ю. І.

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Тернопільський національний педагогічний університет імені В. Гнатюка,
juliiia.inozemtseva@gmail.com*

Актуальність. За даними Інституту демографії та соціальних досліджень Національної академії наук України, на початок 2022 року у нашій країні проживало 40,9 мільйона осіб, з яких 7,3 мільйона були віком до 17 років, що становить майже 18 % вікової структури всього населення [6]. Через повномасштабну російсько-українську війну, яка розпочалася 24 лютого 2022 року, кількість дітей в Україні значно знизилася. Особливої уваги заслуговує питання впливу воєнних дій на дітей, адже збройний конфлікт та його наслідки сповна позначаються на їхньому житті, безпеці та благополуччі.

Як і інші соціальні інститути, журналістика має відстоювати інтереси неповнолітніх. Медіа є одним із найдієвіших механізмів ефективного функціонування ідеї правосуб'єктності дітей [2, с. 28]. З юридичної точки зору вони – самостійні суб'єкти права і повинні мати належні громадянські, політичні, економічні, соціальні та культурні права.

Метою дослідження є аналіз правових засад висвітлення дитячої проблематики у медіапросторі України, визначення ключових викликів та особливостей правового захисту дітей в умовах сучасної медіареальності.

Методика й організація дослідження. У ході дослідження правових засад медіатизації проблем неповнолітніх у медіапросторі України використовувалися наступні методи: аналіз, синтез та порівняння. Метод аналізу дозволив вивчити основні міжнародні й національні законодавчі акти, які регулюють питання висвітлення дитячої проблематики у медіа. Метод синтезу був використаний для узагальнення отриманих даних з різних джерел. Порівняння нормативно-правових актів допомогло виявити ключові моменти у вимогах до працівників медіапростору щодо роботи з темами, які стосуються неповнолітніх, до та після повномасштабного російського вторгнення на територію України.

Для організації дослідження було обрано комплексний підхід, який включає вивчення теоретичних аспектів регулювання медіадіяльності, і практичні кейси застосування правових норм у журналістських матеріалах. Окрема увага була приділена аналізу тенденцій в українському і міжнародному законодавстві щодо висвітлення дитячих питань.

Результати дослідження. Неповнолітні – це найбільш вразлива частина населення. Війна створює для них нові ризики та виклики, зокрема: смерть і поранення різного ступеня важкості; незаконне вивезення до Росії та на тимчасово окуповані території; фізична небезпека та евакуація дітей у безпечні місця; зміна місця проживання, ускладнені побутові умови (це стосується як внутрішніх переселенців, так і біженців за межами України); злочини проти статевої свободи та недоторканості; фінансові труднощі; захист дитинства як права людини; психологічна стабільність, відчуття втрати та відчуження, поведінкові розлади; алкогольна і наркотична залежність, асоціальна поведінка; захист дитячої освіти; державна турбота про дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування та дітей з інвалідністю [5]. Наслідки війни провокують у неповнолітніх ризик розвитку довготривалої фізичної, психологічної та соціальної дезадаптації.

Медіафахівці мають не лише активно сприяти процесу визнання неповнолітніх повноправними суб'єктами суспільства, а й просувати дитячу культуру у свідомості своєї аудиторії, поширювати думку про «здоровий» дитиноцентризм, коли потреби дитини є найвищою цінністю та пріоритетом [2, с. 28]. Такі журналістські матеріали можна розглядати як вагомий критерій демократичних цілей і моралі редакції загалом.

Однак іноді, висвітлюючи дитячу проблематику, журналісти серйозно порушують права неповнолітніх [3]. Це відбувається через брак знань працівників медіа про професійну етику і стандарти, дитячу психологію та правові норми. Тому при підготовці матеріалів з меседжами про права дитини журналістам варто опиратися на документи, які їх безпосередньо регулюють.

У спеціальному звіті «Діти в медіа: як висвітлювати й дотримуватися правил», підготовленому експертами ГО «Телекритика», викладено законодавчі норми медіатизації дитячої проблематики [4, с. 35]. Серед українських норм права можна виділити наступні: Конституція України (Ст. 24, 51, 52, 92); Закон України «Про охорону дитинства» (Ст. 5, 9, 20); Закон «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» (Ст. 3, 26); Закон «Про інформацію»; Закон «Про телебачення і радіомовлення» (Ст. 6, 28, 62); Закон «Про захист суспільної моралі» (Ст. 7); Закон «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування»; Закон «Про основи захисту бездомних осіб та безпритульних дітей»; Сімейний (Глави 13, 14) та Цивільний кодекси України (Ст. 30, 31, 32, 242); Кримінальний та Кримінально-процесуальний кодекси України тощо.

Права неповнолітніх також закріплені у низці європейських законів: Конвенції ООН про права дитини (Ст. 12, 13, 17, 39, 40); Керівних принципах ООН із питань правосуддя у справах, пов'язаних із участю дітей-жертв та свідків злочинів; Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (Ст. 9, 35); Керівних принципах Комітету міністрів Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дітей; Директиві про аудіовізуальні медіапослуги (Ст. 12, 27) та директиві «Телебачення без кордонів» (Ст. 22) ЄС; Європейській Конвенції про транскордонне телебачення (Ст. 7) та інших.

Міжнародне право та українське законодавство декларують особливе ставлення журналістів до дітей [7]. Зокрема, відповідно до статті 242 Цивільного кодексу України, законними представниками неповнолітніх осіб є їхні батьки (чи усиновлювачі), а малолітніх та фізичних осіб, визнаних недієздатними, – опікуни. Це означає, що журналісти повинні отримати дозвіл від законного представника дитини, перш ніж починати підготовку публікації. У деяких випадках дозволити поширення інформації

має орган опіки за місцем проживання дитини. Якщо неповнолітній (-ня) перебуває в освітньому, медичному або закладі соціального захисту, згоду потрібно отримати від керівника цього закладу. Дозволу можна не просити лише у тому випадку, якщо дитина – публічна особа (наприклад, співак або спортсмен), а інформація стосується її публічної діяльності чи становить значний суспільний інтерес.

Журналісти також повинні брати до уваги права неповнолітніх на фізичне і психічне здоров'я та гідність. Суспільний інтерес і зацікавленість у поширенні інформації необхідно співвідносити з потенційною шкодою дитині. Особливо це стосується неповнолітніх, які є недієздатними, перебувають на лікуванні або постраждали від нещасних випадків. Медіа повинні з'ясувати думку дітей і їхніх законних представників у відкритий, санкціонований та прозорий спосіб, а всі дані варто перевіряти на точність та неупередженість, факти відокремлювати від суджень. За жодних обставин на дітей не можна чинити тиск.

Медіафахівці також зобов'язані враховувати особливості поведінки дітей, які пережили несприятливі і травматичні ситуації, наприклад, стали учасниками у кримінальних провадженнях, жертвами чи свідками злочинів або постраждали внаслідок війни. Положення, яких слід дотримуватися, включають: конфіденційність, анонімність і нерозголошення персональних даних неповнолітніх; повагу до права неповнолітніх на приватне життя; матеріали не мають наражати дитину на небезпеку чи ставати причиною неупередженого ставлення до неї серед оточуючих.

Використання неповнолітніх (особливо тих, які перебувають у складних життєвих обставинах) для впливу на аудиторію та підвищення рейтингів не допомагає їм, а навпаки, призводить до їх дискримінації з боку однолітків та суспільства загалом, соціальної ізоляції. Також при підготовці медіапродуктів з участю дітей рекомендовано не лише враховувати медіазаконодавство України і Європи, а й консультиватися з експертами (юристами та правознавцями).

Висновки. Висвітлюючи дитячу проблематику, журналісти зобов'язані дотримуватися законодавчих вимог і норм, які різняться залежно від правового статусу неповнолітньої особи. Вони повинні не лише показувати реальний стан справ, а й враховувати у своїй діяльності інтереси дітей. Медіафахівці мають отримати обґрунтовані підстави для показу приватного життя неповнолітніх і враховувати, що згода батьків або опікунів є необхідною, але недостатньою підставою для залучення дітей до участі в медіапродукті. Крім того, при підготовці матеріалів важливо уникати дискримінації і пам'ятати, що жодна професійна мета не може бути вищою за права дитини.

Література:

1. Гамеляк О., Мединська О. Медіація прав дитини у соціальних ток-шоу «Стосується кожного» та «Один за всіх». *Студентський вісник*. 2020. №45. С. 175-177. URL: <http://surl.li/sistn> (дата звернення: 10.09.2024).
2. Дзьомба Н. Дитина як суб'єкт права: українська журналістика у формуванні правосвідомості суспільства щодо дітей. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Журналістські науки. 2020. Вип. 4. С. 27-34. URL: <http://surl.li/sisuz> (дата звернення: 10.09.2024).
3. Дзьомба Н. Проблеми журналістської моралі щодо прав дитини. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Журналістські науки. 2018. Вип. 896. URL: <http://surl.li/sitsh> (дата звернення: 10.09.2024).
4. Діти в медіа: як висвітлювати й дотримуватися правил : Спеціальний звіт / ГО «Телекритика»; за заг. ред. Н. Лигачової, Д. Дуцик. К., 2016. 48 с. URL: <http://surl.li/sisrd> (дата звернення: 10.09.2024).
5. Проблеми українських дітей під час війни (27 січня – 1 лютого 2023). *Соціологічна група «Рейтинг» від 27.02.2023*. URL: <http://surl.li/newwa> (дата звернення: 10.09.2024).

6. Україні загрожує демографічна криза: як скорочується чисельність населення. Аналітичний портал «Слово і Діло» від 31.12.2022. URL: <http://surl.li/fewde> (дата звернення: 10.09.2024).

7. Чи правомірно брати коментар у дитини або що слід знати журналісту? Центр демократії та верховенства права від 05.10.2020. URL: <http://surl.li/siswo> (дата звернення: 10.09.2024).

ТЕМА ТРАГЕДІЇ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ У РАННІЙ ПРОЗІ Г. БЕЛЛЯ

Конєва Т. М., Тарасова Н. І.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

tmixalov@ukr.net

tarasova040816@gmail.com

Серед величезної літератури, створеної про Другу світову війну, особливе місце займають книги німецьких письменників – письменників країни, народ якої дозволив звабити себе на шлях агресії і терору. Принісши світу незліченні страждання, народ Німеччини сам сплатив за них величезними жертвами, опинившись в результаті несправедливої війни на межі національної катастрофи. І навряд чи випадковими є ті обставини, що німецькі письменники не тільки викривають антигуманну сутність війни, але й розкривають її руйнівні наслідки для цивілізації та душі. Можна з впевненістю стверджувати, що твори

В. Кеппенена, Б. Брехта, І. Бехера, В. Бределя та ін. відповідають духовним запитам нашого часу, допомагають у з'ясуванні таких філософсько-моральних проблем, як мета і сенс буття, громадянський обов'язок і патріотизм, пам'ять і свобода.

Тема війни і її засудження проходить крізь усю творчість Г. Белля. Проте відбувається певна її трансформація: спочатку аналізувався останній етап війни («Потяг прийшов вчасно» (1949), «Подорожній, коли ти прийдеш у Спа...» (1950), («Де ти був, Адаме?» (1951) та інші), потім війна як тривожне минуле, як незримий привид, що визначає долі людей, порушує спокійну течію життя, тривожить пам'ять дорослих спогадами, калічить душі дітей («Дім без господаря» (1954), «І не промовив жодного слова» (1953), «Мовчання доктора Мурке» (1958) та інші), і, врешті-решт, війна, яка перестає бути минулим, а владно втручається в сьогоднішній день – фашизм не зник, він лише змінив свої форми, вбивці стали по-іншому називатись («Більярд о пів на десяту» (1959), «Очима клоуна» (1963) та інші). Мета статті: дослідити особливості розкриття теми трагедії Другої світової війни у ранній прозі Г. Белля, присвяченій зображенню останнього етапу воєнних дій.

У процесі написання наукової розвідки було застосовано такі методи дослідження: загальнонаукові (аналіз, синтез, узагальнення, індукція, дедукція) та специфічні (описовий, культурно-історичний, біографічний, герменевтичний).

До сьогодні не існує єдиного підходу до визначення терміну «тема». Попри позірну однозначність дефініції, погляди вчених на тему іноді суттєво розбігаються: від ототожнення теми з проблемою чи навіть ідеєю до заперечення теми як художньої категорії.

Опрацьована теоретична база дає підстави вважати, що літературознавче поняття «тема» – коло подій, життєвих явищ, змальованих в епічному й драматичному творі, і які водночас послуговують для висвітлення філософських, соціальних, етичних проблем. Тема знаходиться в органічному зв'язку з проблемою, адже вона з неї постає і потребує осмислення. Тема та ідея складають ідейно-тематичну основу твору, яка вимагає відповідної йому жанрової структури та конкретної композиції. Тісно